

SBMIs remissvar: Ekonomiska styrmedel för cirkulär ekonomi

SBMI är branschorganisationen för producenter och leverantörer av bergmaterial samt branschens underleverantörer med ca 180 medlemsföretag. Föreningen samlar cirka 90 procent av den svenska bergmaterialindustrin. Bergmaterialindustrin producerar årligen ca 100 miljoner ton bergmaterial.

SBMIs huvudsakliga synpunkter i sammanfattning:

- För att öka den cirkulära hanteringen av massor i anläggningssektorn behövs snarare **förenklingar och bättre vägledning** än ekonomiska styrmedel.
- En av de viktigaste avfallsförebyggande åtgärderna är att **inte avfallsklassa material i onödan**. Då blir den cirkulära hanteringen krånglig och dyr.
- SBMI är positiva till förslaget om att **möjliggöra lagring av avfall längre tid än 3 år**.
- Hanteringen av material och **vägledningen för hanteringen behöver vara enkel och tydlig** för att främja den cirkulära hanteringen.
- Det behöver vara **lätt att göra rätt!** Då blir den cirkulära hanteringen effektiv och attraktiv, och incitamenten för avfallsbrottslighet minskar.
- SBMI är positiva till en **översyn avfallsskatten** för att säkerställa att den styr på ett sådant sätt att deponering av avfall endast sker av sådant avfall som inte kan eller bör återvinnas.
- SBMI är positiva till offensiva **cirkulära upphandlingskrav**, men vi **avstyrker kvotplikt** för cirkulära material på nationell nivå eller EU-nivå inom bergmaterialbranschens produktkategorier, på grund av att de regionala förutsättningarna är så fullständigt olika i olika medlemsländer och i olika regioner i Sverige. Det är inte lämpligt att etablera incitament för att tvingas riva infrastruktur för att förse byggandet med cirkulära material.

Inledning

Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI) är inte med på listan över remissinstanser för denna remiss. Detta är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrunden att:

- SBMI har träffat utredningen och gett input till betänkandet vid ett flertal tillfällen.
- Bergmaterialindustrins företag hanterar en stor andel av samhällets överskottsmaterial.
- Bergmaterialindustrins företag efterfrågar material som i stor utsträckning kan bidra till en mer cirkulär materialförsörjning i bygg och anläggningssektorn.

Vi anser att den bristande urvalsprocessen för remissinstanser är ett problem, då det innebär att viktiga aktörer som påverkas av förslagen inte får samma möjlighet att svara på remissen som de som av någon anledning identifierats i urvalsprocessen. SBMI anser att den nuvarande urvalsprocessen för remissinstanser uppenbart är alltför godtycklig och otillräckligt transparent. Vi hoppas att denna situation kan rättas till för framtida remissomgångar för att säkerställa att relevanta parter får möjlighet att bidra. Trots att SBMI inte identifierats som remissinstans väljer vi att svara på remissen och vi önskar att SBMIs remissvar publiceras på regeringens webbsida tillsammans med de andra remissvaren.

SBMI har följande synpunkter:

Förenklingar och bättre vägledning snarare än ekonomiska styrmedel

I utredningen diskuteras behovet av ekonomiska styrmedel för att främja en cirkulär ekonomi. SBMI anser dock att det är viktigare med förenklade regelverk och tydlig vägledning för att underlätta återanvändning av massor och bygg- och rivningsavfall för att främja en mer cirkulär hantering inom anläggningssektorn. Komplexa regler och administrativa hinder kan i stället motverka cirkulära processer, vilket understryker behovet av tydligare riktlinjer och enklare processer.

Inget behov av ekonomiska styrmedel för Schaktmassor och annat naturligt material

SBMI delar utredningens bedömning (avsnitt 9.3.1) att det inte finns behov av ekonomiska styrmedel vad gäller schaktmassor och annat naturligt material men att det kan vara lämpligt med andra former av styrmedel.

Undvik onödig avfallsklassning för att möjliggöra cirkulation

Utredningen betonar vikten av att minska mängden bygg- och rivningsavfall genom effektiva avfallsförebyggande åtgärder. SBMI delar denna syn och påpekar att en central åtgärd är att undvika att material klassificeras som avfall i onödan, vilket kan försvåra återanvändning och öka kostnaderna. Genom att tydliggöra definitioner och kriterier för vad som betraktas som avfall kan cirkulära flöden underlättas. I EU:s avfallshierarki finns en utmärkt grundlogik som klargör detta, men detta bör tydliggöras för att få större genomslag i praktisk tillämpning.

Enkel och tydlig vägledning för att underlätta cirkulär hantering

Utredningen identifierar behovet av förbättrad vägledning för hantering av massor och bygg- och rivningsavfall. SBMI instämmer i detta och framhåller att enkel och tydlig vägledning är avgörande för att främja cirkulär hantering. När regler och riktlinjer är lättförståeliga och praktiskt tillämpbara ökar sannolikheten för att aktörer i branschen följer dem, vilket bidrar till en mer effektiv cirkulär ekonomi.

Se över hur avfallsskatten träffar, och vilken effekt den har

Kommitten förslår att avfallsskatten bör ses över för att säkerställa att den styr på ett sådant sätt att deponering av avfall endast sker av sådant avfall som inte kan eller bör återvinnas eller återvinnas på annat sätt. SBMI tillstyrker utredningens förslag om att avfallsskattens effektivitet bör utredas och att en generell översyn eller utvärdering av avfallsskatten bör göras.

Diskrepans mellan samhällsdebatten om avfallsskatten och hur avfallsskatten verkligen träffar

I dagsläget träffar avfallsskatten mycket sällan de material som bergmaterialindustrin hanterar. I den allmänna samhällsdebatten framställs det ofta som att avfallsskatten är ett instrument som verkar för att öka den cirkulära hanteringen av exempelvis schaktmassor, men i själva verket träffar skatten i stort sett inte dessa material då de är undantagna. Bestämmelserna gäller inte för anläggningar som används för deponering eller förvaring av jord, grus, sand, lera, skiffer, kalkstoft, kalksten eller annan sten. SBMI upplever att det finns en diskrepans mellan hur avfallsskatten träffar, och hur politiker och andra beslutsfattare som inte är experter inom bygg och anläggning eller avfallshantering tror att den träffar. För att åstadkomma en förbättring skulle en större andel av de material som deponeras, används vid deponitäckning, eller "återvinns i anläggningsändamål" inne på deponianläggningar behöva ingå i en cirkulär återproduktionsprocess och levereras ut som nya produkter till marknaden. För att verka för en sådan utveckling behöver utformningen av avfallsskatten ses över.

SBMI är positiva till förslaget om att möjliggöra lagring av avfall längre tid än 3 år

SBMI är positiva till att kommittén lyfter de möjligheter som en mellanlagring av avfall överstigande 3 år, utan att klassas som deponi, skulle kunna ge i form av ökad återvinning. Det finns sedan tidigare konkreta förslag (bland annat från Naturvårdsverkets regeringsuppdrag NV-01151-21: Hantering av schaktmassor och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål) om att genomföra denna förändring och vi uppmanar regeringen att gå vidare med detta förslag.

Det måste vara lätt att göra rätt – för att minska avfallsbrottslighet

Utredningen lyfter fram att tydliga regler och enkel hantering av material kan minska incitamenten för avfallsbrottslighet. SBMI betonar att när det är lätt att göra rätt och följa regelverket, minskar risken för att aktörer väljer olagliga vägar för att hantera avfall. Detta skapar en mer rättvis och hållbar marknad inom anläggningssektorn.

SBMI är positiva till upphandlingskrav som främjar cirkulär hantering, men avstyrker kvotplikt

Utredningen diskuterar möjligheten att införa kvotplikt för cirkulära material på nationell eller EU-nivå. SBMI är positiva till att använda upphandlingar som verktyg för att främja cirkulära material men motsätter sig en generell kvotplikt. För bergmaterial varierar de regionala förutsättningarna kraftigt, och en kvotplikt kan leda till ineffektiva lösningar, såsom att befintlig infrastruktur rivs i förtid för att uppfylla kvoter. Därför förespråkar SBMI flexibla och lokalt anpassade lösningar som drivs av upphandlingskrav framför kvotkrav som sätts utan hänsyn till regionala förutsättningar. Det är möjligt att EU-gemensamma kvotkrav kan vara lämpligt för vissa materialkategorier, men dessa måste noga utredas för att inte få kontraproduktiva effekter. För bergmaterialbranschens produkter är kvotkrav utan regional anpassning inte lämpligt.

Stockholm 2025-03-11

Mårten Sohlman
vd SBMI

Lisa Sennström
Hållbarhetschef SBMI